

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького
Інститут геологічних наук Національної академії наук України
Інститут зоології ім. І.І. Шмальгаузена Національної академії наук України
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Українська нафтогазова академія
Одеський національний університет ім. І.І. Мечникова
Херсонський державний університет
Українське Географічне товариство (Мелітопольське відділення)
Приазовська геологічна партія КП "Південукргеологія" (м. Волноваха)

МАТЕРІАЛИ

Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції
«Регіональні проблеми розвитку приморських територій: теорія і практика»

11 – 12 вересня 2014 р.

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

Мелітополь – 2014

Матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції "Регіональні проблеми розвитку приморських територій: теорія і практика" // Збірник наукових праць. – Мелітополь, 2014 р. – 120 с.

ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР:

В.П. Воровка

кандидат географічних наук, доцент фізичної географії і геології, декан природничо-географічного факультету Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Л.М. Даценко – д. геол. н., професор, зав. кафедри фізичної географії і геології

І.А. Арсененко – к.геогр.н., доцент, зав. кафедри туризму, соціально-економічної географії та краєзнавства

О.С. Арабаджі – к.геогр.н., доцент, проректр із заочної форми навчання

Члени оргкомітету інтернет-конференції:

А.М. Крилова – к. істор. н., доцент кафедри історії, заступник декана з науково-дослідної роботи та міжнародного співробітництва природничо-географічного факультету;

О.В. Непша – ст. викладач кафедри фізичної географії та геології.

Упорядники збірника:

І.А. Арсененко

Ц.В. Сорокіна

машинобудування: електротехнічна, автомобільна, легка промисловість та ін.). Третя група пріоритетів пов'язана з розвитком рекреаційного комплексу та соціальної інфраструктури, а четверта - з морегосподарським циклом (зовнішньоторгівельний і морепромисловий аспекти).

Для Запорізької області, більшою мірою «континентально орієнтованої», ніж інші приморські регіони, пріоритети розвитку територій що прилягають до берегової лінії адміністративних районів та міськрад можуть відрізнятися від обласних. На тлі виробничо-промислової спеціалізації Запорізької області в масштабах України, приморські території повинні прагнути до пріоритетного розвитку рекреаційного комплексу (з відповідним рівнем розвитку біосферно-природоохоронного комплексу та сфери послуг), екологічно чистого сільського господарства і морегосподарських циклів (транспортно-комунікаційного, видобуток і відтворення морських біологічних ресурсів).

Викладені вище концептуальні підходи повинні конкретизуватися в рамках системи програмних документів і відповідних заходів, запланованих на всіх рівнях адміністративно-територіального поділу приморських територій Запорізької області. Для програм соціально-економічного розвитку та їх складових важливе значення має розробка науково обґрунтованих критеріїв (індикаторів) сталого розвитку.

Список літератури і джерел:

1. Багров Н.В. Региональная геополитика устойчивого развития / Н.В. Багров. – К.:Льбидь. – 2002. – 256 с.
2. Социально-экономический потенциал устойчивого развития: Учебник / Под ред. проф. Л.Г. Мельника, проф. Л. Хенса. – 2-изд., стер. – Сумы: ИТД «Университетская книга», 2008. – 1120с.
3. Топчієв О.Г. Теоретичні основи регіональної економіки (навчальний посібник) / О.Г. Топчієв– К.: Видавництво УАДУ. - 1997. – 140 с.

Левада О.М., Боговін І.О., Неліна К.Г.

Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького (Україна)
olgalevada@mail.ru

СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ОРІЄНТАЦІЇ ТА ПЕРЕПІДГОТОВКИ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РИНКУ ПРАЦІ ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСТІ

В умовах розбудови Української держави, створення національно-господарського комплексу значно зросли вимоги до розробки нових механізмів і методів формування ринку праці та використання трудового потенціалу. На

сучасному етапі цією проблемою займаються провідні вчені України М.Долішний, В. Оникієнко, Г. Гаврилюк, Е. Лібанова, Д. Богиня, В. Петюх та інші [7, с. 42].

Ринок праці це найбільш складний і динамічний елемент ринкової економіки, що оцінює корисність і цінність робочої сили, регулює попит і пропозицію праці, розподіляє робочу силу між галузями економіки і регіонами України.

В умовах нестабільної економічної ситуації, виникнення значного ринку вторинної зайнятості важливим напрямом регулювання регіонального ринку праці є суспільно-географічне обґрунтування професійної орієнтації та перепідготовки населення у відповідності до територіальних та галузевих відмінностей на попит робочої сили. Особливо гостро ця проблема постає в сільській місцевості.

Виходячи з поставленої мети, були визначені наступні задачі: охарактеризувати процеси професійного перенавчання на регіональному ринку праці; розглянути освітню базу професійної підготовки та перепідготовки кадрів Запорізької області; визначити можливість працевлаштування громадян на ринку праці.

Одна з найважливіших проблем, від вирішення якої залежать перспективи соціально-економічного розвитку країни є формування та використання трудового потенціалу найбільш продуктивної частини населення – молодих спеціалістів, випускників вищих навчальних закладів. Вирішення цієї проблеми передбачає досягнення розумного балансу між економічною та соціальною функціями вищої освіти. Сьогодні, на жаль, суспільство витрачає значну кількість коштів на підготовку спеціалістів, які потім залишаються незатребуваними державою.

Роботодавці потребують висококваліфікованих працівників, які володіють сучасними технологіями та мають професійні навички. Саме тому в останні роки зусилля служби зайнятості були спрямовані на вдосконалення профорієнтаційної роботи і пошук шляхів задоволення потреб роботодавців у працівниках.

Особливо гостро ця проблема постає в сільській місцевості. Сільські жителі Запорізької області підготовлені у професійному відношенні значно гірше. Головна проблема, з якою вони зустрічаються - насамперед психологічна. Люди, які тривалий час не можуть знайти роботу або втратили її, почувуються психологічно пригніченими, не бачать виходу із ситуації, яка склалася, зневірені у можливостях знайти гідну роботу у т.ч. через нечесну (у значній кількості випадків) діяльність по працевлаштуванню різних приватних посередницьких фірм. Діяльність же державних центрів зайнятості з профорієнтації є інертною та недостатньою як за видами, так і за обсягами надання населенню відповідних послуг [1, с. 51-53; 4, с. 3-4]

Чисельність безробітних громадян, які перебували на обліку служби зайнятості Запорізької області у I кварталі 2014 року збільшилася на 2,5 тис. осіб і становила 64,9 тис. осіб.

Із всієї кількості зареєстрованих безробітних професійно-орієнтаційними послугами було охоплено у 2013 р. тільки 15%. Причому з них тільки 12,2% пройшли профорієнтаційний відбір та направлені на перенавчання. Решта 87,8% безробітних з числа тих, що звернулися, отримали консультації. Це пояснюється як і недостатнім фінансуванням відповідних заходів державою, так і, недостатністю у складі служб або центрів зайнятості відповідних спеціалістів по ринку зайнятості, психологів, менеджерів [6, 9].

Запорізька область володіє значним потенціалом професійного навчання та перепідготовки кадрів. Переважну більшість освітніх закладів зосереджує обласний центр, а також м. Мелітополь та м. Бердянськ. Професійно-технічні училища розташовані майже в усіх районах області. Не забезпечені власними спеціалізованими освітніми закладами лише Новомиколаївський, Розівський, Приазовський та Чернігівський райони.

Перенавчання здійснюється у відповідності з уподобанням громадян, їх правом вільно вибирати професію. Підготовка здійснюється за спеціальностями, серед яких найбільшим попитом користуються професії продавця, перукаря, економіста-бухгалтера, водія, електрогазозварника, будівельника. Безумовно, це певною мірою відображує і попит ринку, але у молоді практично не користуються попитом професії тракториста, оператора машинного доїння корів, електриків, слюсарів, тощо. Проте підприємства пропонують вільні робочі місця представникам саме цих професій.

Особлива увага приділялась проведенню профорієнтаційної роботи з учнями навчальних закладів, їх орієнтації на потреби регіонального ринку праці і, в першу чергу, робітничі професії, формуванню позитивної мотивації до трудової діяльності.

Обсяги підвищення кваліфікації працівників за видами економічної діяльності диференційовані. Найбільшої інтенсивності підвищення кваліфікації набуло у працівників діяльності річкового транспорту, досліджень та розробок у промисловості, пошти та зв'язку, охорони здоров'я та надання соціальної допомоги, а незначним воно було на підприємствах готелів та ресторанів. [2, с. 7; 5].

З метою отримання нової професії або спеціальності в навчальні заклади усіх типів у 2013 р. по області направлено на навчання 10,9 тис. не зайнятих трудовою діяльністю громадян. Всі вони мали статус безробітного. Серед них 36,1% - особи, які мають робітничі професії, 37,8% - службовці.

В умовах сучасного розвинутого виробництва та сфери послуг вирішальне значення мають кадри, а саме – рівень їх професійної підготовки та постійне відновлення набутих знань

Система професійного навчання включає підготовку новим професіям та підвищення кваліфікації на виробництві через систему навчальних закладів і державну службу зайнятості населення.

Обласною програмою зайнятості на 2013 рік охоплено професійним навчанням понад 10,9 тисяч безробітних [6].

Найбільш частіше зазначений засіб навчання застосовується в промисловості (7,4% облікової кількості штатних працівників), на будівництві та водному транспорті (4,9% по кожному), пошті та зв'язку (2,6%). В таких видах діяльності як освіта, діяльність у сфері відпочинку та розваг, культури та спорту ця форма навчання майже відсутня.

За місцем навчання працівники області розподілялись наступним чином: 86,1% - безпосередньо на виробництві, 13,9% - у навчальних закладах різних типів (у 2012 р. - 84,0% та 16,0%) [5, 6].

Обсяги підвищення кваліфікації працівників за видами економічної діяльності диференційовані. Як і в попередньому році, в Запорізькому регіоні найбільшої інтенсивності підвищення кваліфікації набуло у працівників досліджень та розробок (20,3%), промисловості (18,2%), водного транспорту (16,0%), пошти та зв'язку (11,1%), охорони здоров'я та соціальної допомоги (11,0%), а незначним воно було в готелях та ресторанах (0,9%), рибному господарстві (1,7%) [6, 8].

Професійну підготовку кваліфікованих робітників в області у 2013 році здійснювали понад 60 навчальних закладів, які пройшли відбір Запорізького обласного центру зайнятості. Зменшення потреби у багатьох професіях на ринку праці вплинуло на скорочення мережі професійно-технічних навчальних закладів.

Слід зазначити, що найбільшу кількість осіб, що пройшли навчання становлять громадяни, які мають робітничі професії. Меншу чисельність мають службовці (керівники, спеціалісти та ін.). Найменшу групу становлять особи які не мають професії.

Регіональний ринок праці характеризується значною сегментацією попиту та пропозицій щодо окремих професій. Моніторинг професійної структури безробітних по сферам виробництва, адміністративним районам є важливим аспектом регулювання попиту та пропозицій. Особливої уваги заслуговує надання освітніх послуг на ринку праці, моніторинг освітніх закладів та кількість безробітних, які пройшли перенавчання [3, с. 4-6].

На наш погляд, основним напрямком професійноорієнтованої діяльності має бути зменшення дефіциту інформації з питань пошуку роботи і працевлаштування; ознайомлення безробітних з тактикою поведінки на ринку праці; орієнтація сільських жителів на переваги та можливості індивідуального та кооперативного агробізнесу (малий бізнес) та форми підтримки і пільг, які надаються або гарантуються у таких випадках державою.

Дослідження основних проблем розвитку професійного навчання кадрів дозволило зробити висновки, що сьогодні має місце: обмеження з боку держави розміру витрат на проведення професійного навчання; складна, тривала і витратна процедура отримання дозволів на проведення навчання кадрів; недостатня заохочуваність роботодавців вкладати кошти у професійне

навчання через відсутність механізму їх повернення в разі звільнення працівника; незацікавленість працівників вкладати кошти у свою професійну підготовку через відсутність достатніх матеріальних стимулів (низький рівень оплати праці); недостатній рівень використання сучасних технологій професійного навчання тощо.

Список літератури і джерел:

1. Богиня Д.П. Основи економіки України: Навч. посібник / Д.П. Богиня, О.А. Грішнова– К.: Знання-Прес, 2002. – 313с.
2. Лібанова Е. Людина на ринку праці // Урядовий кур'єр. – 2004. - №74. – С.7.
3. Маршавін Ю.М. Методологічні засади оцінювання ефективності роботи Державної служби зайнятості України та її підрозділів//Ринок праці та занятість населення. – 2014. - №1. С. 3-7.
4. Романюк С.А. Динаміка диспропорцій на регіональних ринках праці в Україні// Ринок праці та занятість населення.- 2013. - №1. – С. 3-5.
5. Стан ринку праці Запорізької області у 2012 році: аналітично-статистичний збірник. – Запоріжжя: Запорізький центр зайнятості, 2013. – 102с.
6. Стан ринку праці Запорізької області у 2013 році: аналітично-статистичний збірник. – Запоріжжя: Запорізький центр зайнятості, 2014. – 108с.
7. Туленков М.В., Чепак В.В., Зарицька А.В. Концептуалізація ринку праці та зайнятості населення в науковому дискурсі// Ринок праці та занятість населення. – 2013. - №3. – С. 42-45.
8. Офіційний сайт Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua>
9. Офіційний сайт Державної служби зайнятості України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dcz.gov.ua>

Науковий керівник:
кандидат географічних наук, доцент Левада О. М.

Сажнев М.Л.
Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького (Україна)
vsegda@hotmail.ru

ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМКИ РЕФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО- ДЕМОГРАФІЧНИХ ФУНКЦІЙ МЕЛІТОПОЛЬСЬКОГО СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНОГО РЕГІОНУ

Україна яка все ще переживає трагічні події має вибрати найбільш ефективний план розвитку внутрішнього ринку та соціальної сфери. На момент